

Duch, Małgorzata

Rok Języka Polskiego w TNP. Aktualne problemy językoznawcze

Notatki Płockie 51/2-207, 50-52

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ROK JĘZYKA POLSKIEGO W TNP. AKTUALNE PROBLEMY JĘZYKOZNAWCZE

O mowę polską, ty ziele rodzime,
Niech Cię przyjmę w otwarte ramiona;
Ty będziesz kwieciami tych pól ubarwiona (...)

Stanisław Wyspiański

Uchwałą Senatu RP rok 2006 został ustanowiony Rokiem Języka Polskiego. Dlatego też Sekcja Filologiczna Towarzystwa Naukowego Płockiego zorganizowała 7 czerwca 2006 roku konferencję pt. **ROK JĘZYKA POLSKIEGO W TNP. AKTUALNE PROBLEMY JĘZYKOZNAWCZE.**

W tym roku mija dwusetna rocznica rozpoczęcia edycji pierwszego w historii naszej kultury słownika języka polskiego, pod redakcją Samuela Bogumila Lindego. To z tej okazji Senat RP jednogłośnie zatwierdził powyższą uchwałę. W dokumencie tym znajduje się apel skierowany do władz publicznych, nauczycieli, dziennikarzy i wszystkich Polaków o ochronę, otaczanie opieką i kultywowanie polszczyzny. Miejsce, w którym ten postulat powinien być realizowany w szczególności sposób jest szkoła, tu bowiem kształtuje się prawidłowy sposób komunikowania się i wyrażania młodych ludzi, a także poszerza ich zasób leksykalny.

W uchwale Senatu RP w sprawie ustanowienia roku 2006 Rokiem Języka Polskiego czytamy: *Polszczyzna łączyła w przeszłości i łączy dziś wszystkich Polaków, bez względu na miejsce zamieszkania, wiek, poglądy polityczne i wszelkie inne różnice czy odrębności. Nie ma innego dobra tak powszechnego i tak ważnego dla nas wszystkich jak język ojczysty.*

Po polsku rozmawiamy, przekazujemy uczucia, uczymy mówić nasze dzieci, wyznajemy wiarę, piszemy wiersze. Możemy mieć różne poglądy i zajmować różne stanowiska w wielu kwestiach, możemy się spierać, dyskutować, ale zawsze będziemy to robić po polsku i nie jest obojętne, czy będzie to język różnorodny i bogaty, piękny i poprawny, etyczny i estetyczny, czy też ubogi i prymitywny, pełen sloganów i nieporadnych sformułowań, niepotrzebnych zapożyczeń i wulgaryzmów.

[...] *W Roku Języka Polskiego należy pokazywać polszczyznę w jej bogactwie i w całej różnorodności - od języka ogólnego do odmian regionalnych i gwar ludowych, w których często wyraża się kultura matych ojczyzn [...].*

Wejście do Unii Europejskiej spowodowało, że troška o polszczyznę nabrała nowego wymiaru: nasz język stał się piątym (pod względem liczby użytkowników) językiem Unii Europejskiej i istnieje duża szansa na to, by stał się także jednym z najważniejszych języków europejskich.

Konferencję językoznawczą w TNP rozpoczął dr Adam Wróbel, członek TNP, adiunkt na Wydziale Humanistycznym Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej, referatem *Wpływy dialektu mazowieckiego na gwary pograniczne - Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej*. Prelegent przypomniał, iż obok języka ogólnego (literackiego) istnieją też na terytorium Polski odmiany regionalne języka, które nazywamy dialektami. W obrębie dialektów terytorialnych wyróżnia się podrzędne w stosunku do nich odmiany językowe, ograniczone do mniejszego obszaru, a nazywane zwykle gwarami.

Celem wystąpienia dra Adama Wróbla było przedstawienie charakterystycznych cech gwar kujawskich i dobrzyńskich oraz ich proveniencji. Prelegent wielokrotnie podkreślał, iż dialekt, gwara ludowa są bezcennym dziedzictwem historii i kultury; gwary używane są do dziś wśród wielu mieszkańców chociażby ziemi mazowieckiej czy dobrzyńskiej, służą jako materiał badawczy, wreszcie dla pisarzy są środkiem stylizacji językowej. Dr Adam Wróbel zwrócił uwagę na wpływ dialektów na kształtowanie się polszczyzny ogólnej.

Znaczną część referatu uczony poświęcił na omówienie cech poszczególnych dialektów; ważne miejsce zajmuje tu Tzw. *mazurzenie*, które jest najważniejszą cechą dystynktywną Mazowsza, polega ono na zredukowaniu głosek dźwiękowych: sz, ż, cz, dż, i zastąpieniu ich głoskami s, z, c, dz; interesujące wydaje się z całą pewnością omówione tu zjawisko *szadzenia*, czyli wymawiania spółgłosek cz, ż, sz, zamiast c, z, s. Wreszcie na uwagę zasługuje udźwięczniająca lub ubezdźwięczniająca wymowa połączeń międzywyrazowych w zależności od danego regionu.

Dużym walorem wystąpienia były zapewne niezwykle ciekawe przykłady oraz mapki, ilustrujące prezentowane zjawiska, co zapewne wynikało z ogromnej pasji badacza.

Mgr Danuta Rychlewska – przewodnicząca Sekcji Filologicznej TNP w wystąpieniu *Wyrazy modne i nadużywane* poruszyła najbardziej aktualne problemy językoznawcze, a także podkreśliła istotę poprawnego wypowiedzania się oraz dbanie o piękno mowy ojczystej w szkołach, w prasie, radiu i telewizji.

Referentka podkreśliła, iż wyrazy modne (na przykład: *dokładnie, szafowy, lipny, cienki, odlotowy, spoko, wyluzuj, fajny, sponsor, sponsoring, asortyment, pakiet* etc.) są często nadużywane, zwłaszcza wśród młodzieży, co świadczy o lenistwie i ubóstwie leksykalnym użytkowników systemu językowego. Co więcej powoduje, iż wypowiedzi są minimalnie zindywidualizowane i nie precyzyjne, a często także niepoprawne.

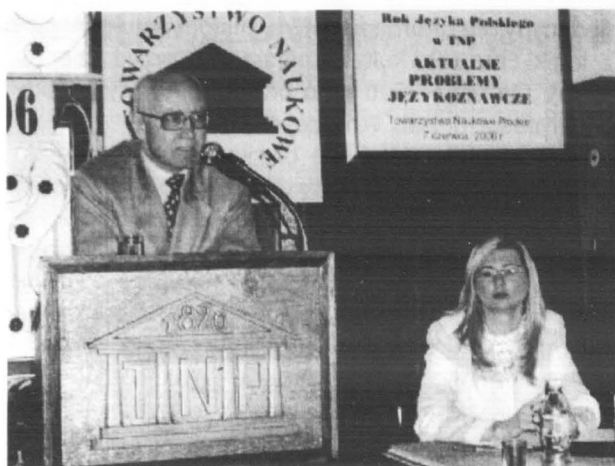
Zdaniem mgr Danuty Rychlewskiej należy zwrócić uwagę na częste i szerokie znaczeniowo użycie słów super i ekstra. Ważne jest także świadome unikanie niepotrzebnych, a także często nadużywanych przekleństw, wulgaryzmów czy zapożyczeń. Według autorki referatu jedną z przyczyn nadużywania wyrazów modnych jest dążenie do samokreacji, jak również brak dobrych wzorców mowy.

Wystąpienie mgr Katarzyny Kozłowskiej, doktorantki w Instytucie Języka Polskiego UW, nauczycielki języka polskiego w III LO w Płocku, zatytułowane *Kształcenie językowe w liceum ogólnokształcącym - próba diagnozy*, dotyczyło analizy ankiet przeprowadzonych wśród nauczycieli języka polskiego w płockich liceach ogólnokształcących we wrześniu 2005 roku. Głównym celem badań referentki była próba odpowiedzi na pytanie, jak obecnie w liceach ogólnokształcących realizowane jest kształcenie językowe, jakie metody stosują nauczyciele, kształcąc język swoich uczniów, i jakie miejsce pośród tych metod zajmuje integracja różnych treści polonistycznych.

Szczegółowa i rzetelna analiza wyników ankiety pokazała, że poloniści w liceach ogólnokształcących dostrzegają wiele językowych braków swoich uczniów, nie mają natomiast pomysłów, jak im zaradzić. Stwierdzają niski poziom kompetencji językowej, jednocześnie podkreślając, że brakuje czasu, aby skuteczniej pracować nad językiem.

Zdaniem mgr Katarzyny Kozłowskiej, choć nie ma jednej uniwersalnej metody nauczania, konieczność wiązania elementów kształcenia językowego z literackim i kulturowym wydaje się w liceum oczywista i wynika także z faktu skrócenia nauki.

Nie ulega wątpliwości, że czasy najnowsze – nasycone filozofią dialogu, sztuką negocjacji i perswazji, różnymi kategoriami dyskusji i publicznych pre-

Prof. dr hab. Jerzy Podracki wygłasza referat w TNP, obok prowadząca konferencję Małgorzata Duch

zentacji – zmieniają oblicze polskiej szkoły. Niezwykle ważnym jej zadaniem okazuje się kształcenie sprawności i kultury porozumiewania się.

W świecie opanowanym przez multimedia i nowoczesne środki komunikowania się nie wystarczy już chyba zwyczajowa troska o przestrzeganie norm poprawności językowej. Kulturę słowa pisanego, a często i mówionego, zastępuje kultura obrazu, wszechobecna zwłaszcza w środkach publicznej komunikacji. Jak podkreśliła mgr Katarzyna Kozłowska, sytuacja ta nie może pozostać bez wpływu na dydaktykę szkolną. Współczesna rzeczywistość stawia przed kształceniem językowym w szkole nowe zadania lub też inaczej hierarchizuje zadania już istniejące. W świadomości ucznia potrzebne jest przekonanie, że sprawność w posługiwaniu się słowem jest dla niego konieczną, niezbędną wartością, od której zależy kształt i poziom jego życia. Zatem warto ciągle przypominać i sobie, i uczniom słowa Biernata z Lublina:

*Z języka wszystkie mądrości
Nauk wszelakich chytróści,
Wszelka sprawa każdej rzeczy
Przez język zawsze się toczy.*

Referat profesora Jerzego Podrackiego, kierownika Zakładu Edukacji Językowej w Instytucie Języka Polskiego UW, autora licznych publikacji z zakresu kultury i poprawności języka, pt. *Nowe rozstrzygnięcia Rady Języka Polskiego przy Prezydium PAN* składał się z dwóch części.

W pierwszej części wystąpienia prelegent przedstawił genezę powstania Rady Języka Polskiego; otóż Rada Języka Polskiego przy Prezydium PAN została powołana w roku 1996 i działa na mocy *Ustawy o języku polskim z dnia 7 października 1999 roku*, uchwalonej przez Sejm RP. W skład 38-osobowej Rady wchodzi ludzie nauki (językoznawcy oraz przedstawiciele innych dyscyplin: fizyki, informatyki,

medycyny, literaturoznawstwa, historii sztuki, filozofii, logiki i prawa) i kultury (pisarze, aktorzy i dziennikarze). Od maja 2000 roku przewodniczącym Rady jest profesor dr hab. Andrzej Markowski.

Rada, jako „instytucja opiniodawczo-doradcza w sprawach używania języka polskiego” zakresem swojego działania obejmuje wszelkie sprawy dotyczące używania i rozwoju języka. Do zadań Rady należy m.in. stała dbałość o język polski i jego ochrona jako ogólnonarodowego dobra kultury i dziedzictwa narodowego oraz upowszechnianie wiedzy o polszczyźnie w prasie, radiu i telewizji, a także na konferencjach naukowych i popularnonaukowych oraz za pomocą publikacji. Ponadto Rada wydaje opinie i formułuje ekspertyzy dotyczące języka polskiego w działalności publicznej, reklamie, prasie, radiu, telewizji i administracji.

Następnie prof. Jerzy Podracki przedstawił strukturę Rady; działają w niej różne komisje problemowe, m.in. Komisja Dydaktyczna, Komisja Terminologii Informatycznej, Komisja Języka Religijnego, Komisja Ortograficzno-Onomastyczna¹.

Natomiast w drugiej części wystąpienia, profesor Jerzy Podracki zapoznał uczestników konferencji z najnowszymi zmianami i rozstrzygnięciami w zakresie gramatyki i ortografii. Ważna z całą pewnością jest zmiana dotycząca pisowni nazw miejscowych wieloczłonowych za pomocą łącznika; otóż z łącznikiem piszemy nazwy miejscowości, jeśli są złożone z dwóch lub więcej członów, które wspólnie identyfikują jednostkę administracyjną lub/i geograficzną, a więc miejscowość lub jej część, np. dzielnicę: Płock-Podolszyce, Bielsko-Biała, Busko-Zdrój, Krynica-Zdrój, Warszawa-Okęcie. Na uwagę zasługuje również pisownia „III” LO w cudzysłowie, ponieważ jest to nazwa potoczna.

Referat profesora Jerzego Podrackiego bogaty był w liczne, interesujące przykłady; przedstawiał nowe, czasem zaskakujące, ale na pewno uzasadnione zasady pisowni i poprawności językowej.

Ostatnim prelegentem była mgr Wioletta Żórawska, nauczycielka języka polskiego w Gimnazjum w Bielsku, autorka książki *Bielski Norwid*, która w swoim wystąpieniu *Słownictwo Cypriana Kamila Norwida odzwierciedleniem jego poglądów etycznych*, zajęła się m.in. wieloaspektowym znaczeniem wyrazu prawda w twórczości poety, co doprowadziło ją do interesujących wniosków.

Autorka przybliżyła w wystąpieniu założenia swojej filozofii języka Norwida i wskazywała na słownictwo etyczne występujące w jego piśmiennictwie; analiza leksykalna skupiała się wokół pojęć: prawda, sumienie, wolność oraz ich przeciwieństw – to jest fałsz i kłamstwo. Jak wskazywała prelegentka i poświadczała licznymi cytatami, pojęcie prawdy w języku Norwida należy do najistotniejszych i najbardziej charakterystycznych określeń wartości w twórczości IV wieszczki; występuje ono w wierszach, prozie i listach, ale najwięcej w poematach: *Promethidion*, *Quidam*, *Rzecz o wolności słowa*, *Vade-mecum*.

Mgr Wioletta Żurawska mocno podkreśliła w zakończeniu swojego wystąpienia, że Norwidowska myśl o istocie prawdy oraz jej roli w życiu jednostki i wszelkich społeczności, mimo iż pasjonuje badaczy, nie została jeszcze zbadana w całej głębi i bogactwie.

Konferencja była z całą pewnością ważnym wydarzeniem naukowym i kulturalnym dla płockiej młodzieży, nauczycieli, dziennikarzy oraz środowiska naukowego. Sesja ta pozwoliła na prezentację aktualnych badań nad kulturą języka oraz sprowokowała nowe pytania badawcze.

Małgorzata Duch

¹ <http://www.rjp.pl>